

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI: 2

ELAZIĞ - 1997

TASAVVUFTA SABIR VE ŞÜKÜR KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Arş.Görv. İhsan SOYSALDI*

Günümüzde sıkça kullanılan sabir ve şükür kavramları, insan hayatına tamamen yerleşmiş temel kavramlardır. Günlük hayatımıza yerleşmiş ve onun vazgeçilmez unsurları haline gelmiş olmaları sebebiyle bu iki kavramın tasavvufî manalarının da açıklanması gerektiğini düşünerek böyle bir çalışma içerisine girdik. Bunları yaparken konuyu âyet ve hadislerin ışığında izahının daha uygun bir metod olacağı gerçeğini gözönünde bulundurarak konuyu incelemeye başladık.

İnsanlar bu kelimeleri kullanırken neyi ifade ettiklerini ve kelimelerin mana genişliğini bilmeleri, kelimeleri kullanırken daha bilinçli olmalarını temin edecektir. Elbette manaları bilmekten daha mühim olanı bunu yaşamak ve tatbik etmektir. İnsan, hayatının her safhasında ihtiyaç duyduğu sıkıntı ve darlık anında, zorluklarla karşılaştığında müracat edeceği, kendisine sınıksız sarılacağı **sabir** ve yine varlık ve yoklukta, sağlık ve hastalıkta, üzüntü ve sevinçte kısaca her durumda ve her ortamda yerine getirilmesi gereken **şükür** kavramları artık bizden bir parça gibi olmuşlardır. Söylenenlerle yaşananların, dil ile kalbin bir ve aynı olması ve bir çelişki yaşanmaması gerekmektedir. Söz ve öz birliğinin bir müslümanın şahsiyeti üzerindeki önemi açıktır.¹

SABIR: Sabir arapça **s-b-r** kökünden gelmekte olup, dayanma, dayanıklılık, olacak veya gelecek, bir şeye telaş göstermeden bekleme, elem ve belalara şikayeti terk manasına gelir.²

Kul, başına gelen musibetlerden dolayı Allah'tan başka kimseye şikayetçi olmadan, sızlanmamadan, yakınmadan ve kendine acındırmadan, karşılaştığı sıkıntı ve belaların verdiği üzüntüyü sadece Allah'a arzemesi ve sadece O'nun inayetine istemesi gerekir.³

Sabır, nefse haz veren şeylerden uzaklaşmak şeklinde de tarif edebiliriz. Sabir yüce bir makamdır. Allahü Teâla sabir ehlini kitabında anarak övmüş ve "*Sabredenlere ecirleri hesapsız olarak verilecektir*"⁴ buyurmuştur. "*Sabir ve namazla (Allah'tan) yardım dileyin. Allah sabredenlerle beraberdir.*"⁵ Ayetleriyle sabrı emreden Yüce Allah, "*Ey inananlar, sabredin, di-*

* Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı Arş.Görv.

¹ Süleyman, Uludağ, *Tasavvuf Tarihi Terimleri Sözlüğü*, İst, 1991, s.408.

² Uludağ, a.g.e. s.408.

³ Ebu Sarrac, *el-Luma'*, Trc: Hasan Kamil Yılmaz, İst, 1996, s.48.

⁴ Zümer, 39/10.

⁵ Bakara, 2/153.

renin, savaşa hazırlıklı, uyanık bulunun"⁶ "Sabredenleri, doğru olanları, huzurunda gönülden boyun büküp divan duranları, Allah için mallarını harcayanları ve seherlerde istiğfar edenleri (Allah görmektedir)!"⁷ Sabredenleri övmekte. "Allah sabredenleri sever"⁸ "Allah sabredenlerle beraberdir"⁹ ve benzeri âyetlerle sabredenleri sevdiğini, onlarla beraber olduğunu bildirmekte "Sabrederseniz, bu sabredenler için daha hayırlıdır"¹⁰ "Sabretmeniz ise sizin için daha iyidir"¹¹ Ayeti ve benzerleriyle sabrın hayırlı sonuçlar vereceğini "Biz sabredenlerin karşılığını, yaptıklarının en güzeliyle vereceğiz"¹² "Sabredenlere mükafatları hesapsız ödenecektir"¹³ gibi âyetlerde sabredenlerin en güzel biçimde ödüllendirileceklerini müjdelemekte "Evet sabreder, korunursanız, onlar hemen şu dakikada üzerinize gelseler, Rabbiniz size nişanlı beş bin meleklerle yardım eder"¹⁴ âyetiyle sabredenlere zafer garantisi vermekte, "Melekler de her kapıdan yanlarına girerler, sabretmenize karşılık selam size! (derler)"¹⁵ âyetiyle sabredenlerin âhirette de büyük derecelere nâil olacaklarını duyurmaktadır.

Kurân-ı Kerim'de yaklaşık 90 yerde zikredilen sabır ümmetin icmasıyla farz olup imanın yarısıdır. Çünkü, imanın yarısı sabır, yarısı şükürdür.¹⁶

Hızır Peygamber (s.a.v.) de sabır hakkında "Mü'minin işi tuhaftır, her işi hayırdır. Bu, yalnız mü'mine vergidir. Sevindirici bir işle karşılaşsa şükreder, o iş kendisi hakkında hayırlı olur. Üzücü bir işle karşılaşsa sabreder kendisi için hayırlı olur."¹⁷ "Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı bir mükafat verilmemiştir"¹⁸ diyen Allah'ın Elçisi, kendisinden duâ talebeden sar'alı zenci bir kadına: "dilersen sabreder cennete girersin; dilersen duâ edeyim, Allah seni bu dertten kurtarsın" demiş, kadın: "ben, bayılıp düştüğüm zaman açılıyorum, Allah'a duâ et, vücudum açılmasın"¹⁹ demiş ve Allah'ın Elçisi, kadına duâ etmiştir.

⁶ Al-i İmran, 3/200

⁷ Al-i İmran, 3/117.

⁸ Al-i İmran, 3/146.

⁹ Bakara, 2/153.

¹⁰ Nahl, 16/126.

¹¹ Nisâ, 4/25.

¹² Nahl, 16/96.

¹³ Zümer, 39/10.

¹⁴ Al-i İmran, 3/125.

¹⁵ Ra'd, 13/24.

¹⁶ Süleyman, Ateş, *İslam Tasavvufu*, İst, 1992, s.30.

¹⁷ Müslim, *Sahihu Müslim*, Kahire, 1955, Züh'd:64.

¹⁸ Müslim, Zekat:124.

¹⁹ Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, Mısır, 1313, I, 347.

Sabır kulun iradesi içinde olduğu gibi iradesi dışında da olur. Allah Teâla'nın emir ve yasaklarına riayette sabır irade içi, Hak'kın hükmüne teslim olma ise, irade dışı sabırdır.²⁰

Sabredilen şey bakımından sabır üç çeşittir: Allah'a ibadette sabır, günah işlememeğe sabır, Allah'ın sınavı olan üzücü olaylara sabır. İlk ikisi, kulun iradesi ile yapacağı işlerle ilgili sabırdır. Üçüncü ise, iradesi ve eylemi dışındaki olaylara sabırdır.

Sabır ayrıca âbidlerin ve âşıkların sabrı olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Abidlerin sabrının en güzel şekli, şikayette bulunmamak, yani şikayeti terk etmektir. Âşıkların sabrının en güzel şekli de Hakk'a ulaşmanın çabuklaşması için sabrın terkedilmemesidir. O halde, âbidde sabır şarttır, âşıkın vuslattan sonra sabra ihtiyacı yoktur.²¹

Öfke, sabra zıt bir davranıştır. Öfkeli insan, edebe aykırı davranışlarda bulunabilir. İbni Ata: "Sabır, bela ve musibetler karşısında edepten ayrılmamaktır" diyerek bu hususu dile getirmiştir.²²

Zünnun Mısırî anlatıyor: Bir hasta ziyaretine gitmiştim. Hasta ile konuşurken onun inlediğini gördüm, dedim ki: "Sevdiğinin tokatına sabredemeyen; hatta sevgilisinin tokatından tad almayan, sevgisinde samimi değildir.

Rivayete göre Şibli'yi bazı tasarruflarından dolayı akıl hastanesine attılar ve zincire vurdular. Bazı dostları onu ziyarete gitti. O, onlara "Siz kim oluyorsunuz? diye sordu. Onlar da: "Biz seni seven dostlarımız deyince, Şibli, yerden taş alıp onlara atmaya başladı. Onlarda taşı görünce kaçıştılar. Şibli onlara: "Yalancılar sizi, beni sevdiğinizi söylüyorsunuz, fakat sıkıntıma sabredemiyorsunuz" dedi.²³

Sabır, nefis terbiyesinin şüphesiz en mühim bir merhalesidir. Çünkü hergün insanoğlu, maddi manevi birçok elem, ızdırıp, keder ve ruhî sıkıntılara maruz kalabilir. Kendisi bunları gidermeye muktedir olmadığı zaman, türlü feveranlar eder. Bunlar maddesine ve ruhuna zarar verir. Sabır terbiyesini edinmeyen insanlar daima isyan halindedir, isyan ise mutlaka zarar getirir. İsyân, nefsin şehvetlerine uymayı arttırır. Nefsin şehvetlerine sabretmek, nefsin hoşlandıklarını terk yolunda sabretmektir.²⁴

Kimi ibadetten, tembellik yüzünden hoşlanmaz, namaz ibadeti gibi, kiminden de cimrilik yüzünden hoşlanmaz, zekat gibi, kiminden de her iki sebepten dolayı hoşlanmaz, hac, cihad gibi. Demek ki ibadetlere sabır, zorluk ve güçlüklerle sabırdır.

²⁰ Kuşeyrî, **Risale**, trc: Süleyman Uludağ, İst, 1978, s.397.

²¹ Kuşeyri, a.g.e. s.399.

²² Kuşeyri, a.g.e.s.389.

²³ Ebu Nasr, Serrac et-Tusî, a.g.e.,s.49.

²⁴ Mahir İz, **Tasavvuf**, s.141.İst, trs

Keza kul, günahlardan uzak durmak için de sabra muhtaçtır. Nefse en güç gelen sabır da alıştığı günahlardan vazgeçmeğe sabırdır. Çünkü alışkanlık, arzu ile birleşirse günah etkeni güçlenir. Eğer ma'siyet, kolay bir iş ise buna sabır daha da zordur. Dili gıybetten, yalandan, riyâdan, üstü kapalı veya açık biçimde kendini övmekten ve benzeri günahlardan sabır böyledir. Belalar, ya kulu olgunlaştırmak, ya da günahlarından temizlemek içindir. Yüce Allah: "Başımıza gelen her musibet ellerinizin yaptığı işler yüzündendir. Allah çoğundan da geçer" buyurmuştur.²⁵

Hz. Peygamber (s.a.v.) de: "Mü'min kula isabet eden hiçbir hastalık, tasa, yada daha küçük bir olay yoktur ki Allah, o musibet ile kulun günahlardan bir kısmını silmesin."²⁶ "Allah bir kuluna hayır dilerse, onun günahının cezasını dünyada verir."²⁷ rivayete göre "kim bir kötülük yaparsa onunla cezalandırılır"²⁸ âyeti nâzil olduğunda Hz. Ebu bekir: "Bu âyetten sonra insan nasıl sevinebilir?" demiş. Peygamber (s.a.v.): "Allah seni bağışlasın ey Ebu bekir, hasta olmuyormusun? Başına bir eziyet, sıkıntı gelmiyor mu? Üzülmüyor musun? İşte bunlar hep günahlarınızın cezasıdır"²⁹ buyurmuştur.

Peygamber(s.a.v.), başka bir hadislerinde de şöyle buyurmuştur: "Kim başına gelen musibete Allah'ın buyurduğu gibi "İnna lillahi ve inna ileyhi râci'un" deyip sonra Allahım, bu musibetinden bana sevap ver, bunun ardından bana hayır(aldığım nimetin yerine daha iyisini) ihhsan eyle! diye duâ ederse Allah ta kabul eder."³⁰

Sabr-ı cemil, sızlanmadan belalara dayanmaktır. Sabra aykırı olan, derdini yaratıklara açmak, sızlanmaktır. Fakat halini Allah'a şikayet etmek, O'na yakınmak sabra aykırı değildir. Nitekim Yakup Aleyhisselam: "Ben üzüntü ve tasamı Allah'a şikayet ederim."³¹ demiştir. Hz. Eyyub da Rabbine: "Bu dert bana dokundu, Sen merhametlilerin en merhametlisisin!"³² diyerek derdini Allah'a arz etmiştir. Eğer derdini Allah'a arz etmek sabırsızlık olsaydı, Allah'ın sevdiği bu Peygamberler, dertlerini Allah'a arz ve şikayet etmezlerdi. Onların hali herkese örnektir. Kul, isyana, edepsizliğe varmadan niyaz

²⁵ Şura, 42/30.

²⁶ Buhârî, Marda, I. Leiden 1862

²⁷ Tirmizî, Zühd, 56. Kahire 1937

²⁸ Nisa, 4/123.

²⁹ Ahmed İbn Hanbel, Müsned, I/11.

³⁰ Müslim, Cenâiz: 3, 4

³¹ Yusuf, 12/86.

³² Enbiya, 21/83.

ve tazarru ile derdini Allah'a arz edip kurtuluş dilerse bundan sevap alacağı gibi belaya sabrı da güç kazanır.

Sabr-ı cemil, musibete uğrayanın başkasından ayırılmayacak biçimde sabretmesi, kendisinin musibete uğradığını belli etmemesidir. Fakat kalbin üzülmeye gözlerden yaş akması, kişiyi sabredenler sınırından çıkarmaz. Çünkü insan, beşeriyetin gereği olan bu halden ölünceye dek ayrılamaz. Peygamber(s.a.v.) in dahi, oğlu İbrahim'in vefatında gözlerinden yaş akmıştır.

- Sen bizi bundan menetmemiş miydin? diyenlere:

-Bu merhamettir, Allah merhametli kullarına acır! demiştir.³³

Kul bilmelidir ki başına gelen belaya sabırdan hasıl olan sevap, o bela olmadığı zaman ki afiyet nimetinden büyüktür. Kul, Allah'ın vereceği bu sevabını düşünerek, hoşnutsuzluğu, burukluğu savarsa sabredenler derecesine erer.³⁴

Sülemi şöyle diyor: "Sabır, belalardan lezzet almak, günleri tükeninceye dek ölümünü(gönlünde) taşımak (kendisini ölmüş gibi farz etmektir.) Asıl sabır, bela oklarına göğüs gererek hedef olmaktır. Sabreden, beladan lezzet aldıkça ve bela ile korundukça tasabbur içindedir. Çünkü belanın acılığını tadar, zorluğunu çeker."³⁵

Peygamber (s.a.v.)'den en hayırlı amelin ne olduğu sorulmuş, "Semahat ve sabırdır" buyurmuştur. Bu hadis şimdiye kadar söylenenlerin hepsini iki kelime ile özetlemiştir. Nefsi kendisinden istenen şeyi vermeye, yerine getirmeye sevk eden şey, semahat (hoşgörü)'tir. Onu yasaklardan uzak durmağa sevkeden de sabırdır.³⁶

Fakirliğin acısına sabretmesi sebebiyle her nefeste fakirden bir hasene meydana gelmektedir. Böylece fakirliğin sevabının sınırı yoktur. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Yalnız sabredenlere mükafatları hesapsız ödenecektir."³⁷

³³ Buhârî, Cenâiz:32.

³⁴ Gazâlî, İhyâ', İst, 1976, IV,95.

³⁵ Sülûkü'l-Arifîn, trc: Süleyman Ateş, Ankara, 1981, s.159

³⁶ Kuşeyri, Risalesi, s.84,86.

³⁷ Zümer,39/10.

ŞÜKÜR:

Arapça ş-k-r kökünden gelip, teşekkür, nimeti dile getirme, yapılan iyiliğin makbule geçtiğini dile getirme, iyiliği yapanı övme, nankör olmama, nimetin kıymetini bilme manalarına gelir.³⁸

Şükür, nimet verenin nimetini saygı ile itiraf etmek demektir. Yahut şükür, nimetin yalnız Allah'tan olduğunu bilmektir ki bu tevhidin esasıdır. Şükürün üç çeşidi vardır. Dilin şükürü, kalbin şükürü, bedeninin şükürü.

Kalbin şükürü, nimeti verenin Allah olduğunu bilmektir. Dilin şükürü, Allah'ın verdiği nimeti zikrederek O'na hamdetmektir. Bedenin şükürü ise Allah'ın yasaklarından uzak durup, emirlerini tutmaktır.³⁹

Şükürle ilgili olarak Kur'an'da birçok âyet bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır. "Bana şükredin, nankörlük etmeyin"⁴⁰. "O (Nuh), çok şükreden bir kul idi"⁴¹. "Eğer Allah'a tapıyorsanız O'na şükredin"⁴². "İbrahim, Allah'ı birleyerek O'na itaat eden bir lider idi, (Allah'a) ortak koşanlardan değildi."⁴³

Aşağıdaki âyetler de dinin özünün şükür olduğunu, şükretmeyenin mü'min olamayacağını bildirmektedir:

"Allah, sizi annelerinizin karnından çıkardığı zaman hiçbir şey bilmiyordunuz. Size işitme (duyusu), gözler ve gönüller verdi ki şükredesiniz"⁴⁴

"Siz, Allah'tan başka birtakım putlara tapıyorsunuz, yalan uydurup (onlara tanrı, şefahtçi) diyorsunuz. Sizin Allah'tan başka taptıklarınız, size rızık veremezler. Siz rızık Allah'ın yanında arayın, O'na tapın ve O'na şükredin. Hepiniz O'na döndürüleceksiniz"⁴⁵

"Ve Rabbiniz, size şöyle bildirmişti: "Andolsun şükrederseniz elbette size (nimetimi) artırıyorum ve eğer nankörlük ederseniz azabım pek çetindir"⁴⁶

Şükür, kulun Hakk'ın kendisine bahsetmiş olduğu göz, kulak gibi bedeni uzuvlar ile para gibi çeşitli nimetleri yerinde sarfetmesidir. Mesela, zenginliğe şükür, fakire infakla, sıhate şükür, hastaları gözetip onları ziyaret etmekle, ilme şükür, bir başkasına ilmi öğretmekle, tokluğa şükür, açtı doyurmakla yerine getirilmiş olur.⁴⁷

³⁸ Süleyman Uludağ, a.g.e, s.460.

³⁹ Ateş, a.g.e, s.309.

⁴⁰ Bakara, 2/152.

⁴¹ İsrâ, 16/3.

⁴² Bakara, 2/172.

⁴³ Nahl, 16/120.

⁴⁴ Nahl, 16/78.

⁴⁵ İbrahim, 14/5.

⁴⁶ İbrahim, 14/7.

⁴⁷ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, İst.,1990, s.193.

Birgün Ata b.Rabah, Ubeyd b.Amir ile birlikte H.z.Aişe (r.a)'ın yanına gittiklerini, kendilerine Peygamber (s.a.v)'den gördüğü en şaşılacak şeyi nakletmesini istediklerini rivayet eder. Bu soru karşısında Hz.Aişe vâlidemiz şu cevabı verir: "Hangi hali yok ki şaşılmasın. Mesela; bir gece benimle yatağa girdi. Bir müddet sonra:

- Ey Ebu Bekir'in kızı! Bana izin ver de Rabbime ibadet edeyim dedi. Ben de

- Senin Hakk'a yakın olmanı severim dedim. Abdest aldı, sonra namaza başladı. Ayakta ağlarken gözyaşları göğsüne dökülüyor, ruku ve secdede de hep ağlıyordu. Bu hal, Bilal sabah ezanını okuyuncaya kadar devam etti. Kendisine:

- Ey Allah'ın Rasulü! Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı halde, seni ağlatan nedir? diye sordum. O da:

- Ben, Allah'ın şükreden bir kulu olmayayım mı? Göklerin ve yerin yaratılışını düşünmeyeyim mi? Cenab-ı Hakk "Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar şeyleri denize akıtıp taşıyan o gemilerde Allah'ın yukarıdan indirip onunla yeryüzünü ölümden sonra dirilttiği suda, deprenen her hayvanı orada üretip yaymasında, gökle yer arasında Hakk'ın emrine boyun eğmiş olan rüzgarları ve bulutları evirip çevirmesinde, akıl ile düşünen bir kavim için nice âyetler (Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretinin sonsuzluğuna delâlet eden birçok alâmetler) vardır"⁴⁸ âyetini bana indirdi buyurdu.⁴⁹

Verilen nimete şükür, insanlık görevidir. Zira Allah her şeyden müstağnidir. Kur'an-ı Kerim'de: "Kim şükrederse, kendi faydasındadır, kim de nankörlük ederse, şüphe yok ki Rabbin onun şükründen tamamen müstağnidir, hakkıyla kerem sahibidir"⁵⁰ buyurularak her şeyden müstağni olan Hakk'a şükre ihtiyacı olmadığını, verilen nimetlerin, nimeti verene ait olduğunu, idrakin veya aksinin, yine kulun kendi seviyesini göstermiş olacağı anlatılmıştır.

Duâ olarak yapılan şükür kelimesini milyonlarca müslüman her vesile ile tekrar etmekte fakat bu yüzden, içlerinde nasibi artan görünmez. Eğer bu şükür kelimesi, hakiki şükür olsaydı, Allah onların nimetlerini artıracakmış ve va'd ve beyan buyurmuştu. Bu yapılan şükürün karşılığı olarak durumlarının değişmesi gerekirdi.⁵¹

Abdü'l-Kâdir Geylânî de şükürün, lisan, kalb ve uzuvlarla yerine getirilebileceğini söylüyor. Lisan ile şükürü, nimetin Allahtan olduğunu itiraf ve sebebin sadece O olduğunu söylemektir diye tarif etmiştir. Çünkü bütün in-

⁴⁸ Bakara, 2/64.

⁴⁹ Kuşeyrî, a.g.e, s.382.

⁵⁰ Neml, 27/27.

⁵¹ İz,a.g.e, s.153.

sanlar, diğerleri gibi, o nimet için sebep kabilindedir. Onu kismet eden, gönderen, halkeden, vesile olan Allah'tır. Hediye getiren uşağa değil, gönderen efendisine bakılır. Sebebe bakıp müsebbibi düşünmeyen, bir kimse, nimeti vereni inkar etmiş olur.⁵²

İnsan fakr-ü zaruret içinde yaşasa bile yine de Allah'ın nimetleri içindedir. Eğer sağlık içinde yaşıyor, sağlıkla nefes alıp veriyorsa bu, cihanın padişahlığına bedel bir nimettir. Cihan Padişahı Kanuni Sultan Süleyman da çok veciz olarak ifade etmiştir:

“Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi!”⁵³

Bir görüşe göre de, şükür hariç her amelin bir sınırı ve nihayeti vardır. Şükür ise tekrar şükürü gerektiren bir ibadettir. Nitekim Musa (a.s.): “Ya Rabbi sana nasıl şükredeyim? Benim sana olan şükürüm yine senin bana bir nimetindir. Bana ondan dolayı bir şükür gerekir”⁵⁴

Allah Rasulü “İnsanlara şükretmesini bilmeyen Allah'a da şükretmez” buyurarak Allah'a şükretmenin yolunun insanlara şükür ve minnettarlıktan geçtiğini belirtmiştir. İfk olayında da Hz. Aişeyi aklayan âyet indiğinde annesi Hz. Aişeye “Kocan Rasullah'a teşekkür etmeyecek misin? demiştir de Hz. Aişe: “Hayır ben ancak Allah'a şükrederim” cevabını vermiştir.⁵⁵ Annesi müjdeyi getiren olduğu için Hz. Peygamber'e teşekkür etmesini insani bir görev olarak isterken Hz. Aişe asıl failin Allah olduğunu düşünerek buna ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Demek ki asılan hediye gönderen Sultandır, ama hediye getirene de teşekkür etmek insani bir görevdir.

Muhammed ibni el-Hasan el-Bağdadî, İbni Ahmed İbni Muhammed İbni Salih Muhammed İbni Abdun yoluyla İbni Ubeyd, Ubeyd el-Verrak'ın şöyle dediğini işittim. Bir adam kalktı:

-Valahi üç günden beri açım, dedi.

Bişr kalktı, ona bir şey söyledi, adam oturdu. Biz acaba ne söyledi de adam oturdu diye merak ettik. Nihayet ben kalkтым, adama sordum:

- Şeyh sana ne söyledi, dedim. Dedi ki:

- Bana, Allah açlığı, kendisine şükredene verir, açlıktan şikayet edene vermez.⁵⁶

⁵² Eraydın, a.g.e, s.195.

⁵³ Ateş, a.g.e, s.313.

⁵⁴ Ebu Serrac Tusi, a.g.e, s.407.

⁵⁵ Buhârî, Enbiya,19.

⁵⁶ Ebu Abdirrahman es-Sülemi, **Risaleleri**, trc: Süleyman Ateş, Ankara, 1981, s.50.

Sonuç olarak, insan hayatı acı tatlı bir çok olaylarla doludur, burada önemli olan insanın bir imtihan içerisinde olduğunu düşünerek hareket etmesi, hem sabır, hem deşükür hususunda vazifesini en güzel bir şekilde yerine geteirmesi gerekmektedir. Tabi ki, bunu gücü nisbetinde yerine getirebilecektir. Zaten Allah Teâlâ da insanı gücünün yetmediğinden sorumlu tutmayacağını buyurmaktadır.“

Her şeyin bir özü vardır. İnsanın özü akıl, aklın özü de sabırdır”⁵⁷ denmiştir. Sabır nefsi olgunlaştırır. Bu olgunlukla nefis yumuşar ve sabır, sabreden kişide alıp verilen nefes gibi dolaşmaya başlar. Kişi, zahirî ve batınî her türlü menfî, mekruh ve kötülüklerden sakınmak için sabra muhtaçtır. İlim yol gösterir, sabırsa bu yolu kabul eder. Sabrın kabulü olmaksızın ilmin yalnızca yol göstermesi pek fayda sağlamaz. Zahirde ve batında yöneticisi ilim olan kişinin bu durumu, ancak sabrı kendisine mesken ve makam olmasıyla tamamlanır. İlim ve sabır, ruh ile ceset gibi birini diğerinden ayırmak mümkün olmayan iki ana unsurdur. Her ikisinin de aslı ve dayanağı akıldır. Her ikisi kaynakları bir olduğu için birbirinin akrabasıdır. Akıl, sabırla nefse hakin olur, ilimle de ruha doğru yükselir. İlimle sabır, her biri kendi yerinde sapaşğlam durduğu sürece ruh ile nefis arasında bir berzah, bir ayırıcı rolünü oynarlar. Bu konuda gerçek bir itidal ve apaçık bir adalet vardır.

Sabırla şükür ayrılmaz bir bütünün parçaları gibidir. Birbirlerini tamamlayan ve aralarında önemli bağlantılar olan kavramlardır. Bu kavramlar bütün toplum tarafından bilinen, kullanılan kavramlar olması nedeniyle üzerinde durmamızda etkili olmuştur.

Özellikle günümüz şartlarında müslümanlara lazım olan, manevi olarak sarılmaları gereken iki önemli unsur olarak önümüze gelmektedir. Sabırlı olan devamlı kazanmıştır. Zaten Allah’da sabredenlerle beraber olduğunu ve onlara yardım edeceğini vaad etmiştir.

---

⁵⁷ Ebu Abdirrahman es-Sülemî, a.g.e, s.51,52.